

Katarzyna Krupska
(KHSzIK UMK, TORUŃ)

Srebrne wota z toruńskiego kościoła św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty w okresie nowożytnym

W toruńskim kościele św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty istniał niegdyś zwyczaj fundowania srebrnych darów wotywnych do znajdujących się tam ołtarzy. Należy dodać, iż w czasach nowożytnych świątynia ta współużytkowana była zarówno przez parafię, jak i zakon jezuitów¹. Niestety do czasów obecnych przetrwał niezbyt imponujący zbiór wotywny – zaledwie kilkanaście plaketek, które obecnie przechowywane są w Muzeum Okręgowym w Toruniu i magazynach Muzeum Diecezjalnego w Toruniu. Dzięki zachowanym źródłom pisanim, przechowywanym w Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej, rodzi się jednak możliwość podjęcia próby uchwycenia skali tego zjawiska. Niezwykle ważnym dokumentem jest kronika zakonna, jak również szereg inwentarzy kościelnych i akt wizytacyjnych.

Zagadnienie to nie było dotychczas przedmiotem wnikliwych badań. Jedynie Ludwik Grzebień² oraz Bartłomiej Łyczak³ w oparciu o zapiski archiwalne wzmiankowali wota, niegdyś zawieszane przy tamtejszych ołtarzach. Nielicznie zachowane zabytki zaprezentowano w monografii złotnictwa toruńskiego autorstwa Tadeusza Chrzanowskiego oraz Mariana Korneckiego⁴, jak i w katalogach wystaw *Ars sacra*⁵ oraz *Skarby toruńskiej katedry*⁶. Pojedyn-

---

1 Tadeusz GLEMMMA, *Stosunki kościelne w Toruniu w stuleciu XVI i XVII na tle dziejów kościelnych Prus Królewskich*, Toruń 1934, s. 123.

2 Ludwik GRZEBIEŃ, *Dzieje kulturalne jezuitów toruńskich (1596-1996)*, [w:] *Jezuici w Toruniu (1596-1996). Materiały konferencji zorganizowanej w Toruniu 17-23 listopada 1996 r. z okazji Jubileuszu 400-lecia przybycia Jezuitów do Torunia*, red. K. MALISZEWSKI, W. ROZYNKOWSKI, Toruń 1997, s. 61.

3 Bartłomiej ŁYCZAK, *Uwagi na temat siedemnastowiecznych fundacji ołtarzowych w kościele pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty w Toruniu*, „Zapiski Historyczne”, t. 77, z. 1, 2012, s. 75.

4 Tadeusz CHRZANOWSKI, Marian KORNECKI, *Złotnictwo toruńskie. Studium o wyrobach cechu toruńskiego od wieku XIV do 1832 roku*, Warszawa 1988, s. 102, 123, 126.

5 *Ars sacra. Dawna sztuka diecezji toruńskiej. Katalog wystawy Muzeum Okręgowego w Toruniu*, red. M. WOŹNIAK, Toruń 1993, s. 99-101, nr 161-163 (M. WOŹNIAK).

6 Katarzyna KLUCZWAJD, *Skarby toruńskiej katedry. Katalog wystawy Muzeum Okręgowego w Toruniu*, Toruń 2002, s. 51-55.

cze plakietki omówione zostały także w artykułach Katarzyny Kluczajd⁷ i Jerzego Domaśłowskiego⁸. Pojawiły się również w *Katalogu złotnictwa*, opracowanym przez Michała Gradowskiego i Magdalenę Pielas⁹. Ostatnio wybrane dzieła przedstawione zostały w publikacji Michała Woźniaka, poświęconej złotnictwu Prus Królewskich¹⁰.

Od pierwszej połowy XVII wieku w świątyni darzono szczególnym kultem Stanisława Kostkę¹¹. Już w roku 1637 przy jemu dedykowanym ołtarzu miał znajdować się dość okazały zbiór wotów złożonych w podzięk za otrzymane łaski¹². W trakcie wizytacji kościoła w 1645 roku praktyka ta spotkała się z dezaprobatą biskupa chełmińskiego Kaspra Działyńskiego – „szczególniej zaś zgorszyły go wota srebrne zawieszane na ołtarzu bł. Kostki, bez jego upoważnienia i wiedzy; wota te kazał ks. proboszczowi Sokołowskiemu pozdejmować i schować do skarbcza aż do dalszej decyzji”¹³. Mimo to zachowane źródła archiwalne dowodzą intensywnie rozwijającego się kultu Stanisława Kostki, co potwierdzają kolejne takie donacje. W kronice zakonnej zapisano, iż w 1664 roku przy nastawach ołtarzowych bł. Stanisława i św. Ignacego Loyoli znajdowało się łącznie sto jedenaście plakietek¹⁴. Natomiast zestawienie wotów, sporządzone w latach 1682/1683, wylicza przy ołtarzu rodzimego błogosławionego aż dziewięćdziesiąt wotów, pół krzyżyka oraz jeden pierścień¹⁵.

Dwie najstarsze tabliczki złożone zostały w 1620 roku. Pierwsza, z bordiurą udekorowaną motywami kwiatowymi, ukazywała bł. Stanisława przyjmującego Komunię św. z rąk aniołów w obłokach¹⁶. Na drugiej natomiast – ofiarowanej jako wotum dziękczynne przez Elżbietę Działyńską, żonę kasztelana kowalskiego Andrzeja Karnkowskiego – przedstawiono bł. Stanisława w obłokach oraz donatorkę klęczącą przed Ukrzyżowanym Chrystusem¹⁷.

7 Katarzyna KLUCZAJD, *Unikatowe plakietki wotywnie w toruńskim muzeum*, „Przegląd Artystyczno-Literacki”, t. 10, nr 1-2, 2001, s. 127-134; TEJŻE, *Srebro toruńskie i inne nabyte do kolekcji Muzeum Okręgowego w Toruniu (1992-2008)*, „Rocznik Muzeum Okręgowego w Toruniu”, t. 17, 2008, s. 56, 65.

8 Jerzy DOMAŚŁOWSKI, *Wyposażenie wnętrza*, [w:] *Bazylika katedralna św. Janów w Toruniu*, red. M. BISKUP, Toruń 2003, s. 218.

9 Michał GRADOWSKI, Magdalena PIELAS, *Katalog złotnictwa w zbiorze dokumentacji specjalistycznej Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie*, t. 1, Warszawa 2006, s. 780-782.

10 M. WOŹNIAK, *Złotnictwo sakralne Prus Królewskich. Studium typologiczno-morfologiczne*, t. 1-2, Toruń 2012, s. 236-253.

11 GRZEBIEŃ 1997, s. 61.

12 TAMŻE, s. 61.

13 Stanisław ZAŁĘSKI, *Jezuici w Polsce*, t. 4, cz. 2, *Kolegia i domy założone w pierwszej dobie rządów Zygmunta III 1588-1608*, Kraków 1904, s. 710.

14 Historia Templi Sancti Ioannis Collegio Patrum Societatis Iesu serviens In gratem P. P. Praefectorum eiusdem Templi Soc. Iesu pro faciliiori informatione, ex vanis libris, memorialibus informationibus Ab anno 1231 erectionis, Item ab anno intromisionis (1597) Nostrorum in templum, ad annum 1684pentes collecta (dalej cyt. HISTORIA TEMPLI), Akta z Bazyliki Katedralnej w Toruniu (dalej cyt. Katedra Toruń), Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej, (dalej cyt. AADDT), sygn. 51, s. 70. Pragnę podziękować w tym miejscu Bartłomiejowi Łyczakowi za wskazanie prezentowanego spisu wotów, zawartego w kronice zakonnej.

15 TAMŻE, s. 98-102

16 Por. Aneks, wotum nr 41.

17 Por. Aneks, wotum nr 64; Seweryn URUSKI, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 6, Warszawa 1909, s. 214 – „Karnkowski h. Junosza”.

Kolejna plakietka ufundowana została w roku 1628 przez starostę mirachowskiego Zygmunta Ferdynanda Szczepańskiego i jego żonę Zofię z Sobieskich jako podziękowanie za cudowne uwolnienie ich syna Gabriela od ciężkiej choroby. Przedstawiała ona bł. Stanisława i donatorkę podającą dziecko Matce Bożej w obłokach¹⁸. Z tego samego roku pochodzi wotum Dadźboga Chelmieckiego, na którym wyobrażono świętego ukazanego w chmurach, z lilią w dłoni, poniżej zaś świątynię i kłęczącego przed nią donatora¹⁹.

Ze spisu wynika, iż szlachetnie urodzonych darczyńców było znacznie więcej. Wśród nich odnaleźć można Zofię z Lubieńskich, żonę kanclerza wielkiego koronnego Feliksa Kryskiego, Elżbietę z Kostków, żonę kasztelana przemyskiego Zygmunta Aleksandra Tarły, Jądwigę z Mycielskich, żonę Piotra Radojewskiego oraz Krzysztofa z Borzewa Borzewskiego²⁰. Wotum w intencji wyzdrowienia złożyła również ksieni benedyktynek sierpeckich Anna Potulicka. Donacji tej zapewne dokonała w 1647 roku, kiedy podczas choroby przebywała w Toruniu; w tym też roku zmarła²¹. Fundatorami ofiar skierowanych do świętego byli również mieszczanie – dar taki złożył choćby toruński szmuklerz, Maciej Gęza²².

Z wykazu zamieszczonego w kronice jezuickiej wynika, że na zawieszonych tam wotach pojawiały się najbardziej charakterystyczne i najczęściej wykorzystywane przedstawienia z ikonografii rodzimego patrona: św. Stanisław ukazany z Matką Bożą z Dzieciątkiem oraz jego anielska komunია²³. Warto dodać, że zaprezentowano je również na obrazie autorstwa Bartłomieja Strobla, umieszczonym w centrum jemu poświęconej nastawy²⁴. Nierzadko na tabliczkach wotywnych wyobrażano także donatorów, zazwyczaj w pozach adorantów; sporadycznie natomiast występowały tak popularne w owym czasie wizerunki ludzkich kończyn i organów oraz zwierząt.

W kronice pojawiła się również późniejsza adnotacja o przekazaniu siedmiu wotów w celu wykonania z nich monstrancji²⁵. Niestety, kolejnych informacji o darach tam składanych dostarcza dopiero inwentarz kościelny z końca XVIII stulecia, sporządzony po kasacie zakonu jezuitów. Wylicza on przy ołtarzu św. Stanisława Kostki już tylko osiem kwadrato-

18 Por. Aneks, wotum nr 66; *Lustracja województw Prus Królewskich 1765*, t. 1, *Województwo pomorskie*, cz. 1, *Powiaty pucki i mirachowski*, wyd. J. DYGAŁA, Toruń 2000, s. 152.

19 Por. Aneks, wotum nr 32. Dadźbóg był zapewne synem Adriana Chelmieckiego, poborca ziemi dobrzyńskiej. Por. Seweryn URUSKI, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 2, Warszawa 1905, s. 161 – „Chelmicki h. Jastrzębiec”.

20 Por. Aneks, wotum nr 73, 72, 5, 56; Jerzy ŁEMPICKI, *Herbarz mazowiecki*, t. 3, *Powiat bielski*, Poznań 1998, s. 372 – „Kryski”; Kasper NIESIECKI, *Herbarz polski. Powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopisów, dowodów urzędowych*, wyd. J. N. Bobrowicz, t. 9, Lipsk 1942, s. 15 – „Tarło herbu Topor”; Kasper NIESIECKI, *Herbarz polski. Powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopisów, dowodów urzędowych*, t. 8, wyd. J. N. Bobrowicz, Lipsk 1841, s. 14 – „Radojewski herbu Ogończyk”; Jerzy Łempicki, *Herbarz mazowiecki*, t. 2, *Powiat płocki*, Poznań 1997, s. 101 – „Borzewski”.

21 Bronisław GOSTOMSKI, *Początki i rozwój klasztoru benedyktynek w Sierpcu w XVII wieku*, „Roczniki Humanistyczne”, t. 36, 1988, z. 2, s. 151.

22 Por. Aneks, wotum nr 71. Warto dodać, że wystawił on również wraz z żoną Katarzyną tamtejszy ołtarz Zdjęcia z Krzyża. Por. ŁYCZAK 2012, s. 75.

23 Por. Aneks.

24 Artysta miał ofiarować obraz toruńskim jezuitom przed rokiem 1643. Por. Jacek TYLICKI, *Bartłomiej Strobel. Malarz epoki wojny trzydziestoletniej*, t. 1, Toruń 2000, s. 112.

25 Por. Aneks, wota nr 4, 5, 56, 58, 64, 65, 72.

wych plaketek oraz po jednej w formie księżycy, nogi i ręki²⁶. Najprawdopodobniej większość wotów przechowywana była wówczas w innym miejscu. Rejestr ten notuje znaczną ich liczbę w zakrystii, jednakże bez określenia, czyją mogły być własnością²⁷. Dopiero z akt wizytacji przeprowadzonej w 1814 roku wynika jasno, że pozostały one po zakonnikach. Wedle zapisek, w zakrystii miało znajdować się czternaście wotów kwadratowych, osiem w kształcie serca, jedno podwójne serce z koroną oraz po jednym wotum w kształcie ręki i nogi. Ponadto – zdaniem wizytatora – osiemdziesiąt trzy srebrne plakietki zawinięte w papier schowano tam w osobnej, zamykanej kratą szafie²⁸. Prawdopodobnie pośród nich były tabliczki ofiarowane rodzimemu patronowi.

W XVII wieku srebrne dary składano również przy innych ołtarzach należących do jezuitów. Od pierwszej połowy stulecia czczony był św. Ignacy Loyola, któremu – zdaniem Ludwika Grzebienia – przypisywano liczne cudowne wstawiennictwa²⁹. W drugiej połowie wieku – także za sprawą św. Franciszka Ksawerego, będącego zarówno patronem misjonarzy, jak i opiekunem szczególnie pomocnym podczas epidemii – ludność miała doznać wielu łask³⁰. Przy ołtarzu założyciela Towarzystwa Jezusowego już w 1664 roku zawieszono były srebrne wota³¹. Natomiast przywołany już spis z lat 1682/1683 wylicza przy nastawach obu świętych łącznie pięćdziesiąt sześć plaketek, jeden talar, trzy krzyżyki, dwa medaliki i „wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej”³². Najstarsze dwie złożone zostały obu patronom w podzięce za uratowanie przed zarazą w 1626 roku³³. Kolejną tabliczkę w roku 1630 ofiarowała twórcy *Societatis Jesu* Jadwiga Czarnkowska, żona starosty bratiańskiego Pawła Działyńskiego³⁴. Zazwyczaj na tych wyrobach prezentowano Matkę Bożą z Dzieciątkiem w obłokach, sporadycznie natomiast ukazywano św. Ignacego czy św. Franciszka Ksawerego. Bardzo często zaś występował bł. Stanisław Kostka, być może wota z jego wizerunkiem wtórnie tam zawieszono³⁵. Ponadto w 1710 roku przy ołtarzu św. Franciszka – wedle kroniki – złotą figurkę dziecka darowała nieokreślona z imienia Jaśnie Oświecona Chelstowska,

26 Actum Thorunii Die 30ma Mensis Maii Anno Domini Millesimo Septingentisimo Nonagesimo Octavi (1798) (dalej cyt. ACTUM THORUNII 1798), Katedra Toruń, AADDT, sygn. 44, s. 4.

27 TAMŻE, s. 8-9.

28 Visitatio Generalis Ecclesiae Archipresbiterialis Thorunensis per acta die 12. Octobris 1814 (dalej cyt. VISITATIO GENERALIS 1814), Katedra Toruń, AADDT, sygn. 44, s. 12.

29 GRZEBIEŃ 1997, s. 60-61.

30 TAMŻE, s. 61. W centralnym obrazie dedykowanej jemu nastawy ołtarzowej podkreślono podwójny patronat świętego: misyjny, jak i ten związany z ochroną ludzi w czasie zarazy, ukazując w otoczeniu świętego dotkniętych chorobą. Jego wymowę dodatkowo uwypuklał werset pochodzący z Księgi Izajasza 33,2: SALUS NOSTRA / IN TEMPORE TRIBULATIONIS, czyli „Naszym zbawieniem w czas ucisku”. Por. DOMASŁOWSKI 2003, s. 178; Bartłomiej ŁYCZAK, *Najstarsze malarskie przedstawienia Torunia i ich tło ideowe. Wizerunek miasta jako nośnik znaczeń w XVI i XVII w.*, [w:] *Miasto jako fenomen społeczny i kulturowy*, red. C. KARDASZ, J. MOZDŻEŃ, M. SPYCHAJ, Toruń 2012, s. 197.

31 GRZEBIEŃ 1997, s. 61.

32 HISTORIA TEMPLI, s. 102-104.

33 TAMŻE, s. 102.

34 Adam BONIECKI, *Herbarz polski*, t. 5, Warszawa 1902, s. 155 – „Działyński h. Ogończyk”.

35 HISTORIA TEMPLI, s. 104.

chorążyna malborska³⁶. Prawdopodobnie jej fundatorką była Konstancja z Zawadzkich, żona Marcina Chelstowskiego, piastującego ówczesnie urząd chorążego pomorskiego³⁷.

Wedle dopisku zawartego w kronice trzy wota przekazane zostały na wykonania z nich nowego ostensorium³⁸. Zgodnie z kościelnym inwentarzem z 1798 roku przy nastawie św. Ignacego zawieszonych było około czterdziestu czterech wotów, które miały „różnicowane kształty i wymiary”, zaś przy ołtarzu św. Franciszka Ksawerego znajdowało się około piętnastu tabliczek „większych i mniejszych” oraz jedna owalna³⁹. Akta wizytacji z 1814 roku wyliczają tyleż samo plaketek przy wizerunku św. Franciszka, natomiast notują ich mniej w ołtarzu założyciela Towarzystwa Jezusowego, już tylko dwadzieścia osiem⁴⁰. Zapewne reszta złotych darów przechowana była również w zakrystii kościoła⁴¹.

Niestety zachowały się dwa dość późne zabytki, które z pewnością można połączyć z jezuickimi ołtarzami. Z 1768 roku pochodzi plakietka autorstwa toruńskiego złotnika Michała Davida Hausmanna, na której wyobrażono św. Franciszka Ksawerego w stroju kapłańskim, z krzyżem i lilią w dłoni oraz dwiema klęczącymi donatorkami⁴². Natomiast na wotum z drugiej połowy XVIII wieku, ufundowanym przez Franciszka Jaśkiewicza, znajduje się również przedstawienie św. Franciszka w komży i stule, trzymającego w dłoniach krzyż oraz różaniec; poniżej zaś umieszczono punktowaną inskrypcję: „Franciszek Jaskiewicz”⁴³. To wotywnie przedstawienie wykazuje wiele analogii z malowanym konterfektem świętego, znajdującym się w poświęconym jemu ołtarzu.

Dary takie składane były również przy ołtarzach prywatnych, znajdujących się w części świątyni, będącej pod opieką parafii. Najwcześniejsza wzmianka o nich pojawia się w rejestrze sreber kościelnych, spisanych w 1605 roku. Wylicza on pięć dużych tablic srebrnych, „powszechnie zwanych wotami”, zawieszonych na tamtejszych ołtarzach oraz nieokreśloną liczbę małych i wielkich plaketek kwadratowych⁴⁴. Kolejna informacja pochodzi dopiero

---

36 TAMŻE.

37 BONIECKI 1902, t. 2, s. 369 – „Chelstowscy h. Drogosław z Chelstowa”.

38 HISTORIA TEMPLI, s. 102.

39 ACTUM THORUNII 1798, s. 3-4.

40 VISITATIO GENERALIS 1814, s. 8-9.

41 TAMŻE, s. 12.

42 Na rewersie zatarta inskrypcja: „[...] 1768. Dnia 28 Julji”. Katarzyna Kluczajd błędnie rozpoznała to przedstawienie jako wyobrażenie św. Franciszka z Asyżu, natomiast Michał Gradowski i Magdalena Pielas jako św. Jana Nepomucena: KLUCZWAJD 2002, s. 53, nr 89o; GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 783, nr 601/51.

43 Dotychczas wizerunek ten odczytywano jako przedstawienie św. Franciszka z Asyżu. Ponadto wedle Katarzyny Kluczajd nazwisko ofiarodawcy brzmi: Jaskrowicz bądź Jaskrewicz. Por. KLUCZWAJD 2002, s. 54, nr 89u; GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 781, nr 601/33. Michał Woźniak oraz Katarzyna Kluczajd błędnie uznali, iż na plakietce roboty Karola Magierskiego z 1770 r. znajduje się wizerunek św. Franciszka Ksawerego: ARS SACRA 1993, s. 100, nr 162i (M. WOŹNIAK); KLUCZWAJD 2002, s. 54, nr 89p. Na niej ukazany został bez wątpienia św. Jan Nepomucen. Por. GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 783, nr 601/49.

44 Regestrum Argenti Parochialis Ecclesiae et aliarum rerum Supellectilis Eccleae, Katedra Toruń, AADDT, sygn. 30, s. nlb.

z inwentarza z 1678 roku. Srebrne wota znajdowały się wówczas przy nastawach ołtarzowych św. Anny, św. Rozalii i Najświętszej Marii Panny⁴⁵.

Zachowane zabytki poświadczają natomiast istniejący już w XVII wieku zwyczaj fundowania darów wotywnych do ołtarza św. Barbary, znajdującego się w kaplicy, należącej do toruńskiego bractwa szyperskiego. Najstarsze wotum, złożone przez asesorów cechu Frantza Raske i Johannesesa Nesslerera, pochodzi z 1623 roku (il. 2)⁴⁶. Na prostokątnej plakietce o faliście obrysie wyobrażono łódź z masztem i sternikiem, załadowaną beczkami. Przy górnej krawędzi wygrawerowano napis: „1623 / ASSESOROWIE – CECHU / FRANTZ – JOHANNES / RASKE – NESSER⁴⁷. Zdaniem Michała Woźniaka, kompozycja ta wzorowana była na obrazie zawieszonym na zachodniej ścianie tejże kaplicy, ukazującym statek płynący po Wiśle⁴⁸. Z 1691 roku pochodzi wotum roboty toruńskiego mistrza Johanna von Hausena I z fundacji pisarza brackiego Franza Polkowskiego (il. 3). Na plakiecie przedstawiono patronkę cechu – św. Barbarę, trzymającą w dłoniach otwartą księgę i palmę męczeńską. W lewym, górnym rogu znajduje się uskrzydłona główka anielska, po prawej stronie zaś wieża z trzema oknami, będąca jednym z najważniejszych atrybutów świętej. W prawym dolnym rogu umieszczona została rytowana inskrypcja: „S. T. S. T. / A[nn]o 1691.⁴⁹ Z 1718 roku pochodzi plakietka, wykonana przez toruńskiego złotnika Jacoba Jenny, która ofiarowana została przez asesora brackiego Martinusa Feldnera (il. 4)⁵⁰. Na owalnej tabliczce, ozdobionej bordiurą z motywami liści akantu i czterema muszlami, przedstawiono łódź ze sternikiem i wiosłarzem, ciągniętą na linach przez idących łodem mężczyzn, w górze zaś, w obłokach, ukazana została męska głowa (zapewne symbolizująca wiatr), która dmucha w opuszczony do połowy żagiel. Powyżej, na banderoli, widnieje inskrypcja: „Nolentibus: non fit: Injuria⁵¹.

W 1754 roku, podług inwentarza kościelnego, także sternik Kazimierz Madejski ofiarował srebrne wotum ozdobione u góry sześcioma, czeskimi szkiełkami, na którym miało

45 *Inventarium Supellicilis Ecclesie Parch'lis Thorunae SS. Joanae Baptae et Evanae Conscriptu' Anno Dn'I 1678.* Diebq Marty, Katedra Toruń, sygn. 35, s. nlb.

46 Obecne miejsce przechowania tej plakietki jest nieznanne. Kwerenda przeprowadzona w toruńskiej katedrze, w magazynach Muzeum Diecezjalnego oraz w Muzeum Okręgowym przyniosła negatywny rezultat. Wotum ostatni raz prezentowane było na wystawie Skarby toruńskiej katedry zorganizowanej w Muzeum Okręgowym w Toruniu w 2002 roku: KLUCZWAJD 2002, s. 58, nr 99.

47 KLUCZWAJD 2002, s. 58, nr 99; GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 780, nr 601/30; WOŹNIAK 2012, s. 248.

48 WOŹNIAK 2012, s. 248.

49 ARS SACRA 1993, s. 100, nr 162f (M. WOŹNIAK); KLUCZWAJD 2001, s. 132, 134, il. 7; KLUCZWAJD 2002, s. 52, nr 89g; GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 782, nr 601/45; Woźniak 2012, s. 244, 249. Na rewersie napis: „pisarz Bracki / Franz Polkowski / geb. 28 I. MDCCCLXXIX / eingetr. 12. XII MDCCCXVII”. Tadeusz Chrzanowski i Marian Kornecki błędnie przypisali wykonanie tej plakietki złotnikowi, określonego jako „Monogramista TL”. Por. CHRZANOWSKI, KORNECKI 1988, s. 102, il. 294. Z umieszczonych na niej punc złotych wynika, iż jej autorem był Johann von Hausen I.

50 GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 782, nr 601/44.

51 ARS SACRA 1993, s. 100, nr 162f (M. WOŹNIAK); KLUCZWAJD 2001, s. 134; KLUCZWAJD 2002, s. 52, nr 89j; GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 782, nr 601/44; Woźniak 2012, s. 248, 248, 276, il. 517. Na jej odwrocie znajduje się napis: „Honorate Naucelerorum / Qua / Thorunii / Est / Societatis / Assesor / Ao. M. DCCXVIII / D: 21. Febr.”

znajdować się imię Jezus⁵². Wymienione dzieło wykazuje wiele analogii z zachowaną plakieta, dotychczas datowaną na koniec XVIII wieku, która ma kształt serca z monogramem Chrystusa IHS z krzyżem i trzema gwoździami w środku oraz sześcioma paciorkami imitującymi kamienie szlachetne. Na jej odwrocie widnieje napis: „Kazmirz Madyiski”⁵³. W rejestrze tym odnaleźć można także notę mówiącą o jeszcze jednej takiej donacji. W 1764 roku niejaka Pani Murawska ufundowała srebrną tabliczkę z wizerunkiem patronki bractwa, ukazanej z kielichem i palmą w dłoniach. Po prawej stronie miał znajdować się kościół, natomiast po lewej „Polak klęczący [ze] złożonemi rękami, przy boku szabla”⁵⁴. Opis ten odpowiada jednej z zachowanych plaketek (il. 6). Ma ona kształt prostokąta o falistej krawędzi, bordiura zaś składa się ze skromnego perełkowania. Po środku znajduje się repusowane przedstawienie św. Barbary z donatorem ukazanym w pozie adoranta⁵⁵.

Prawdopodobnie przy tym ołtarzu zawieszona była również tabliczka ufundowana w 1758 roku przez Józefa Czarneckiego (il. 7), mająca kształt prostokąta z falistą krawędzią i bordiurą z perełkowaniem i ornamentem *rocaille*. W centrum widnieje repusowany wizerunek świętej, trzymającej kielich i miecz w dłoniach oraz wieża. Poniżej ukazano klęczącego donatora w stroju szlacheckim, u dołu zaś znajduje się inskrypcja: „JuzepH czarnecki 1758”⁵⁶. Być może także Antoni Jaśkiewicz złożył do brackiej nastawy wotum wykonane przez miejscowego złotnika Kaspra Kisielkiewicza (il. 8). Na prostokątnej tabliczce o karbowanym brzegu z ornamentalną ramką utworzoną z form *rocaille*’owych, liści suchego akantu oraz perełkowania, ukazano w obłokach św. Antoniego Padewskiego z Dzieciątkiem Jezus oraz św. Barbarę, trzymającą w dłoniach palmę i kielich z hostią. Pomiędzy nimi umieszczona została wieża. Poniżej znajduje się punktowana inskrypcja: „S: Barbara: S: Antonius de pa[dua] / 1771” oraz przy dolnej krawędzi: „Antoni. Jaskiewicz”⁵⁷. Ostatnim dziełem w tej grupie jest wotum asesora cechu Jana Breiera z 1799 roku, wykonane przez toruńskiego mistrza Józefa Staniszewskiego⁵⁸. Na prostokątnej plakietce o falistym obrysie z bordiurą składającą się z perełkowania wyobrażono łódź ze sternikiem. U góry znajduje się inskryp-

52 Inventarium Ecclesiae S. Joannis Thorunens pro Visitatione Gnrlri Sub Illmo Exceletissimo ac Reverendisimo Domino Adalberto de Leszcze Leski Dei Gratiae Episcopo Culmensi et Pomesanensi Anno Domini 1749 Die 27 Mensis Januarÿ Expedia (dalej cyt. INVENTARIUM ECCLESIAE 1749), Katedra Toruń, AADDT, sygn. 42, s. 26v.

53 GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 781, nr 601/41; KLUCZWAJD 2002, s. 55, nr 89w.

54 INVENTARIUM ECCLESIAE 1749, s. 28r.

55 ARS SACRA 1993, s. 100, nr 162j (M. WOŹNIAK); KLUCZWAJD 2002, s. 54, nr 89r; GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 780, nr 601/32. Na rewersie znajduje się malowana inskrypcja ujawniająca datę fundacji: 1764 d. 14 Ma[.] W. Pan[...]/ To wotum do [...]. Wedle źródła jednak miała ona nastąpić dzień wcześniej – 13 maja 1764. Por. INVENTARIUM ECCLESIAE 1749, s. 28r.

56 KLUCZWAJD 2002, s. 53, nr 89m; GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 781, nr 601/34.

57 KLUCZWAJD 2002, s. 54, il. 89t; GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 782-783, nr 601/48; WOŹNIAK 2012, s. 245. Michał Woźniak błędnie odczytał nazwisko fundatora jako „Gaskiewicz”: ARS SACRA 1993, s. 100, nr 162j (M. WOŹNIAK).

58 Obecne miejsce przechowania tej plakietki nie jest znane. Kwerenda przeprowadzona w toruńskiej katedrze, w magazynach Muzeum Diecezjalnego oraz w Muzeum Okręgowym przyniosła negatywny rezultat. Wotum ostatni raz prezentowane było na wystawie *Skarby toruńskiej katedry* zorganizowanej w Muzeum Okręgowym w Toruniu w 2002 roku: KLUCZWAJD 2002, s. 54, nr 89v.

cja: „SZLACHETNY IMC PAN IAN BREIER / SZYPER / ASSESOR STERNIKOW / SPRAWIL”, poniżej natomiast: „ROKU PANSKIEGO 1799 D[NIA] 3 LUT[EGO]”⁵⁹. Przedstawienie to wykazuje wiele analogii z wyżej omówioną, najstarszą zachowaną plaketką bracką z 1623 roku⁶⁰. Akta kolejnej wizytacji, przeprowadzonej w 1814 roku notują przy tym ołtarzu osiem tabliczek, które – zdaniem wizytatora – posiadały zróżnicowane kształty i wymiary⁶¹.

Ponadto wota szczególnie licznie występowały przy gotyckiej figurze Chrystusa Ukrzyżowanego⁶². Akta wizytacji, przeprowadzonej w 1724 roku, notują pięćdziesiąt siedem darów fundowanych w latach 1704-1724 właśnie do ołtarza Krzyża Św. Na większości z nich znajdował się wizerunek Chrystusa na krzyżu, rzadziej zaś Matka Boża czy święci. Bardzo często składano tam wyobrażenia części ciała ludzkiego: rąk, nóg, oczu, zębów, o których uleczenie proszono bądź dziękowano za doznane już łaski⁶³. Z tego czasu pochodzi, nie wymieniona w spisie, plaketka Jana Szerejskiego w formie serca z rytym przedstawieniem Chrystusa na krzyżu oraz czterema kłęczącymi donatorami. U dołu znajduje się inskrypcja: „Anno. Domini. 1710. Die. I. [Septem]bris / Do. S Krzyża . u. S. Jona / Jon. Szereyski”⁶⁴. W zestawieniu tym pojawiła się natomiast informacja o ofiarowanym rok później przez „Pana Szerejskiego” srebrnym sercu z motywem *Arma Christi* – trzema gwoździami⁶⁵.

Akta wizytacji generalnej, przeprowadzonej w 1744 roku przez Mateusza Ksawerego Dziemińskiego wyliczają przy ołtarzu Krzyża Św. już tylko sześć tabliczek, trzy srebrne serca oraz dwa wota w kształcie rąk i nóg; ponadto jedno wielkie serce miało znajdować się w zwieńczeniu nastawy przy obrazie z przedstawieniem *Piety*⁶⁶. Znaczne uszczuplenie zespołu związane było z przekazaniem w 1739 roku sporej liczby takich ofiar na przetopienie w celu wykonania srebrnej aplikacji na kultową rzeźbę Chrystusa⁶⁷. Późniejsze źródła dowo-

59 CHRZANOWSKI, KORNECKI 1988, s. 126, il. 290; KLUCZWAJD 2002, s. 54, nr 89v; WOŹNIAK 2012, s. 238, 248, il. 518. Michał Gradowski i Magdalena Pielas błędnie rozpoznali znak złotnika jako inicjały SC w owalu, przez co niesłusznie określili jego twórcę „Monografistą SC”: GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 782, nr 601/47.

60 KLUCZWAJD 2002, s. 54, nr 89v.

61 VISITATIO GENERALIS 1814, s. 8.

62 DOMASŁOWSKI 2003, s. 185-186.

63 Visitatio Decanalis Torunensis Ecclesiae Preposituralis et Parochialis SSm Joannis Baptistae et Evangelistae in Veteri Civitate intra maenia Die 29 Marty 1724to (dalej cyt. VISITATIO DECANALIS 1724), Katedra Toruń, AADDT, sygn. 40, s. 7v-9r.

64 KLUCZWAJD 2002, s. 52, nr 89h. Zdaniem Michała Gradowskiego i Magdaleny Pielas na wotum znajduje się nazwisko „Szercijski”: GRADOWSKI, PIELAS 2006, s. 783, nr 601/52.

65 VISITATIO DECANALIS 1724, s. 8v.

66 Visitatio Decanalis Ecclesiae Parochialis S. Joannis Thorunens Rndmi Mathiae Dzieminski Canonii Cathedra 1744. 4. Juni, Katedra Toruń, AADDT, sygn. 41, s. nlb.

67 VISITATIO DECANALIS 1724, s. 7v-9v. Zdaniem Jerzego Domasłowskiego wota przekazał na przetopienie biskup pomocniczy diecezji chełmińskiej i tamtejszy proboszcz Maciej Sołtyk w roku 1740: DOMASŁOWSKI 2003, s. 186. Natomiast w spisie srebra kościelnego sporządzonego najprawdopodobniej w 1731 roku, notującego sześćdziesiąt plaket, pojawiła się później dodana adnotacja, iż przerobiono na sukienkę Pana Jezusa w latach 1739-1747 „siedemdziesiąt i czterdzieści” wotów, co dawałoby łącznie sto dziesięć wotów. Por. Visitatio Decanalis Ecclesiae Parochialis S. Joannis Thorunensis Per Rndm Matheum Dzieminski persona liter expedita et conscripta, Katedra Toruń, AADDT, sygn. 42, s. 6v.

dążą fundowania kolejnych wotywnych darów. W inwentarzu świątyni, spisany w roku 1749 zanotowano, że przy krucyfiksie zawieszonych było dwanaście srebrnych wotów i jedno złote⁶⁸. Wśród ofiarodawców odnaleźć można wielu mieszczan. W 1753 roku Antoni i Anna Pawliccy sprawili dwa złączone ze sobą gorejące serca z literami „A” na jednym oraz „P” na drugim⁶⁹. Siedem lat później wotum złożyła określona jako „Panna Klementyna Ryzowna Raycy i Doctora Medicinae”⁷⁰, żona Theodora Jacoba Riesa, toruńskiego lekarza, zasiadającego w latach 1740-1754 w radzie miasta⁷¹. W 1769 roku podobną donację uczyniła również córka złotnika toruńskiego – Joanna Letyńska. Wedle zapisu, jej plakietka była „floryzowana”, po środku natomiast widniało gorejące serce z Imieniem Jezus⁷². Dwa lata później do tegoż ołtarza złotnicza rodzina Hausmannów sprawiła nieduże, prostokątne wotum z wizerunkiem Matki Bożej z Dzieciątkiem oraz lilią w dłoni ukazanej w obłokach⁷³. Wedle zapisek archiwalnych dary wotywnie fundowane były w XVIII wieku również do ołtarzy św. Rozalii, Trójcy Świętej, Zdjęcia z Krzyża, Najświętszej Marii Panny oraz św. Marii Magdaleny, z których część przechowywana była w skarbcu kościelnym⁷⁴.

Nie sposób określić, ile dokładnie wotów mogło znajdować się w kościele Świętojańskim na przestrzeni XVII i XVIII wieku; zjawisko to pozwalają w pewnym stopniu nakreślić zachowane źródła archiwalne. Jak pokazuje kronika zakonna, w XVII wieku plakietki najczęściej składane były przy ołtarzu rodzimego patrona: bł. Stanisława Kostki. Można wysunąć supozycję, iż darów tych przybywało tam na tyle dużo, że część z nich dla uświetnienia, jak również cennej ozdoby, zawieszono przy ołtarzach dwóch innych świętych jezuickich – św. Ignacego Loyoli i św. Franciszka Ksawerego, którym również fundowano takie dary, jednak mniej licznie. Ponadto inwentarze kościelne i akta wizytacyjne są świadectwem istnienia – głównie w XVIII wieku – zwyczaju składania srebrnych wotów również przy innych ołtarzach, szczególnie przy kultowej figurze Ukrzyżowanego Chrystusa.

---

68 INVENTARIUM ECCLESIAE 1749, s. 18v.

69 TAMŻE, s. 25v.

70 TAMŻE, s. 27r.

71 Jerzy DYGDAŁA, *Urzędnicy miejscy Torunia: spisy. Część III: 1651-1793*, Toruń 2002, s. 23, 80-86.

72 INVENTARIUM ECCLESIAE 1749, s. 28v.

73 TAMŻE, s. 28v.

74 TAMŻE, s. 25r-v, 27r, 28v, 27v. W r. 1773 w skarbcu kościelnym miało znajdować się czterdzieści siedem wotów, z czego niektóre bez wątplenia powiązać można z ołtarzem Krzyża Św. poprzez pojawiające się na nich nazwiska fundatorów. Por. *Inventarium Ecclesiae Archypresbiterialis Sanctorum Joannis Baptistae et Evangelistae Torunensis noviter diebus Augustii Anno 1773 revisum verificatum et per multa accessoria in omni tenere mobilium, videlicet Argento, Apparatu, Candelabris, Linteamentis && auctu' et conscriptum ab Admda' Rndi D'no Mathii Frywalski Decanus et Commendario Thorunae*, Katedra Toruń, AADDT, sygn. 44, s. nlb.

ANEKS

Spis wotów znajdujących się przy ołtarzu bł. Stanisława Kostki w 1682 i 1683 r., Historia Templi, Katedra Toruń, AADDT, sygn. 51, s. 98-102^{75*}.

Connotatio facta Votivarum ad altaria S Ignatij, Xavery, B Kostcae in Templo ad S Joannem. Collegii Torunens. Socies. Jesu appensarins ac earundem descriptio, cum impressione Numeri ad intra 1682 et 3tio.

1ma. Effigies B Stanislai Kostka in palatio ante Euchra'm flectentis na łancuszkuz srebrnym cum Inscriptio: B Stanislaus.

2da. B S. Kostka in nubibus. Infra Matrona orans. Inscriptio: Vota mea reddam tibi Domine. H ϕ B.

3tia. Virgo Beatissima in nubibus, a latere B Kostka. Matrona infra orans literae A. W. Inscriptio Panna Wysińska. B Kostcae dwa korale pendent et Chri passi effigies.

4. Effigies B Virginis, Christi, ac B. Kost. Bm'a cum radiis ac stellis et Angelis. Inscriptio supra. B Stanislaus Kostka Soc. Jesu. Infra: Catharina Witosławska. Na czterech kolcach połączana. [NB]⁷⁶

5. Supra Bsm'a cum Filio. Infra B Kostka et Matrona flectens cum Inscriptio: Za twą Świętą przyczyną, gdy z choroby wstała Jadwiga Radoiewska, te dary oddała. [NB]

6. Angeli Communic' B Stan. Kost. kolec większy na dwóch łancuszkach.

7. Coram nomine Jesu B Kostka genuflectens. Inscriptio: B Stanisła-wowi Kostce P Chrystyna Cyrankowa ofiarowała. 1667.

8. B Kostka communicans ac flectens. Angeli in nubibus. Inscriptio B. Stanislao Kostka supplex tabella. na dwóch kolcach. Ex altera parte. SS Trinitas, B. Benedictus ac Monialis. Inscriptio. Et vos Divi una favete supplicanti.

9. Bsm'a Virgo Chr'um parvulum B Kostcae porrigit, Matrona infra flectens.

10. Bm'a cum Chr'ó in nubibus. B Kostka flectens. inferius nobilis kolec ieden przy niey na dwóch łancuszkach.

11. Bm'a cum Xo' in nubibus. Nobilis flectens, inte aulam. kolec na łancuszkuz.

12. Bm'a cum Xo' in nubibus. literae B. S. E. Kostcae. kolec złancusz. dwiema.

13. Bm'a cum Xo' in nubibus supra templum. kolec przy dwóch łancuszkach.

14. Nomen Jesus in medio Cor. data 1652.

15. B Kostka in nubibus. Matrona orans ante templum. Inscriptio Pro Sanitate obtenta votum B Stanislao offert Zophia Magdalena Bogusławska A. D. 1642.

16. Bm'a cum Chr'ó Domino in nubibus. B Kostka infra orans, flores circumquaę efformati cum Ins. B. Stanislae ora pro me. dwa kolca. 3maior.

17. Bm'a cum Xo in nubibus, infra Persona flectens.

18. B Kostka orans. Insc. B Stanislaus Kostka. infra na kolcu koral.

* Ze względu na ograniczenia wydawnicze przyjęta została zasada zachowania oryginalnej pisowni ze wszystkimi jej niedoskonałościami i błędami.

** Wota opatrzone taką adnotacją zostały w późniejszym czasie oznaczone jako „na Monstrancję wzięte”.

19. Bsa' Chris' lactans, infra Persona flectens. Inscrip. Teresa Łowicka.
20. B. Kostka in nubibus infra Matron orans. Versus: Ciebie za stroza Kostko biorę y Patrona etc: Barbara Borucka, Podstolanka Brzeska.
[s. 99:] 21. B Kostka in nubibus Matrona infra flectens subscrip. Ewa Suminska.
22. Beatus Kostka flectens ante venerab. Subscrib: Jadwiga Borucka, Dwa kolce.
23. Nomen Jesus innubibus inferias cor ardens.
24. Be: Kostka stans quatrior flores in cornibus na iednim kolcu.
25. Bsa': cum Christo super altare, B. Kostka orans, nad stirech kolcach.
26. Bsa' Christum tenens, in nubibus, infra persona nobilis flectens koram B. Kostka in-scripcio B. Stanislae Kostka ora pro me na trzech kolcach, przidlussie lancuski dwa.
27. Cum Christo B. in nubibus Inscrip: Blogoslawionemu Stanislawowi Kosce Grudzin-ska Pani Brzeska mizelice 1661 na iednym lancusku z kolczkem.
28. B. Stanislaus orans coram Crucifixo flores circumcirca Inscriptio B. Stanislae ora pro me trzi kolce ieden wielki.
29. B. S Kostka in radys Inscripio B. Stanislaus Kostka osim kolcikuw dwa wienksie.
30. Nomen Jesus na malých kolcikach.
31. Persona orans coram Xsto Pasio, na czterech kolczykach, dwa lancusz.
32. B Kostka in nubibus lilium tenens. infra templum, ante quod Persona flectens Inscrip B Stanislaus Kostka. Dadzibog Chelmski munus offert 1628. Łancuszek ze 30 ogniwek.
33. B Kostka in nubibus. infra Persona flectens. na dwuch kolcach.
34. Bsma' tenens Filium. B Kostka infra cum Corona. Inscripio: Anna Olędzka. na dwo-istym kolcu.
35. Bsma' cum Xsto parvulo ac B Kostka flectens. pięć kolcow.
36. B Kostka flectens ac orans ante venerabs exposito. Inscrip. Bogumiła Tokarska.
37. B Kostka in nubibus. Persona flectens.
38. Bsma' Virgo cum Xsto Parvulo.
39. Cum Chr'o Parvulo Bmg' Kostka. Matrona flectens. Inscrip. Jagnieszka Zbalinska Bagniewska B P. 1641 na trzech łancuszkach. kolec 1.
40. Bsma' cum lilio in nubibus. duo Personae infra orantes.
41. B Stanis. Kostka communicans Angeli in nubibus flores circumcirca 1620.
42. Bsma in nubibus cum Xo. B. Kostka orans ante templum.
43. Bsma cum Sceptro Xstum tenens in sinu. Łancuszek ogniwek 8. ab Illmo Michaele Działyński.
44. Effigies Bsmae, Xi Parvuli, ac B. Kostcae. załamania wkoło. kolcow dwa.
45. Nomen MARIA. in radiis. Literae. A. G. P. B. z kolcem iednym załamaniem.
46. A. M. D. Dunin. 1681 in Mariae. Bm'a. Chru's a B Kostka flectens.
47. B Kostka ante venerab. orans. literae. A. C. S.
48. B. Kostka ante nomen JEZUS orans, kolec dwoisty ieden.
49. Nomen JEZUS in radiis, na kolcu opaczonym. Persona flectens.
50. Effigies Bmae efformata. kolec zagięty. Inscrp. Barbara Słomska Błogosł. Stanisl. Ko-stce ofiarowała.
51. In Corde nomen JEZUS exaratum cum radiis z kolcem iednym.

52. In Corde nomen MARIA in radiis exaratum. na 3 łańcuszkach z kolcem.

53. In Corde nomen in radiis exaratum. kolec. skręcony.

[s. 100:] 54. Nomen JESUS simpliciter. Et

55. Manus Sinistra ad brachium etc. z kolczykiem srebrnym.

Maiores tabulae

56. Cor. Nomen Jesu et SS. Mariae efformatum, na pięci kolcach. Inscriptio: Deo trino et uni, et SS. eius Matri MARIAE, atque B Stanislao Kostka Soc J. RPP pro reparata salute, se suaq, DD. Christophorus de Borzewo Borzewski A. D. 1650. 15 Decemb. [NB]

57. Effigies MARLÆ Magdalenaee cum Xsto' ac Angelo. 9 kolcow.

58. Bsmā Virgo cum Xsto' ac B Kostka in nubibus, tres Personae infra. na czterech kolcach, łańcuszkow trzy. [NB]

59. B Kostka in nubibus infra aliquot Personae flectentes ante templum. Inscriptio. B Stanislaus Kostka. sub hostilem Kosaconae in cursum votum publicum pro inpetranda Civitatis securitate ab Ancillis Torunen' affixum wielki kolec przy trzech łańcuszkach.

60. Effigies Bmae cum Xsto B. Kostka ac S. Antonio na trzech długich łańcuszkach Inscrip. Katarzyna Sterniczka. A D. 1663.

61. Bma' cum Xto'. B Kostka. kolec gruby na dwóch łańcuszkach.

62. B Kostka communicans. Angeli cum S. Barbara, ex pte deaurata. kolcow 10 iedynasty grubszy.

63. Christus Passus affixus in tabula plana argentea. Oszcep. Włócznia, Drabinka, słupek, kleszcze młotek, kostki, śmierć J. N. R. J. oddane na dwóch łańcuszkach z kolcem.

Maiora vota sequuntur

64. Matrona flectens ante Crucifixum supra in nubibus B Kostka, in medio nomen Jesus. Inscript. Illma ac Mfca' Dna' Elizabeth Karnkowska a Działyn ad honorem B Stan Kostka ex voto obtulit A. D. 1620. infra stem. duo adfinem versus Laudate Dnum in Sanctis eius. flores circumcirca. na dwóch kolcach. [NB]

65. B Kostka in nubibus opem fort flectenti Gen: Bielicki. Mius Stemma cum Inscript. Za doznaną pomoc w chorobie ciężkiej na znak wdzięczności B Kostce Mikołay Bielicki ten upominek ślubny ofiaruie. [NB]

66. Koronki wycinane wkoło przy trzech łańcuszkach grubych kolec ieden wielki B Kostka in nubibus. Infra Abbatissa flectens. Stemma Mius cum 4 literae. A. P. X. S. Subscriptio B Stanislao Kostka venerabil. Anna a Potulice Abbas Sierpcensis Ord. S Benedicti afflicta morbo gravi obtulit. kolcow grubych 10 iedynasty naywiększy.

67. Deus Pater in nubibus a latere B. Kostka orans. Matrona inferius genuflectens cum Subscrip. Votum B Stan. Kostka reddit a gravissi moliberata morbo Teresia Hedwigis Szczepanska A. D. 166 1655.

68. Beatissima in nubibus, B Kostka a latere Matrona filium Bsmāe porrigit Subs. Illmus Sigismundus Szczepanski cum Coniuge Zophia Sobieska Capit miracli. ob filium Gabrielem a gravi morbo liberatum. Deo O M. Bv et B Stans Kostka D. D. an. D. 1628 na trzech łańcuszkach płaskatych z kolcem.

69. B Kostka in nubibus. nobilis infra flectens. Stemma Działyniocygni cum literis A. P. D. K. P. Wybiiana na trzech łańcuszkach y kolec.

[s. 101:] 70. Bsa' lactans filium in Nubibus. B. kostka flectens Matrona exop/posito Angelus signa Sub. Katarzyna z Krasnego Schuraczfka. Wybiiane na dwóch łańcuszkach kolec wielki.

71. B Kostka in nubibus Matrona flectens Subscr. Maciey Genza Błog. Kostce za zachowanie Dziecięcia przy zdrowiu zupełnym po ciężkim y wysokim opadnięciu. w koło wybiiana y pozłożona. Angelus Supra przy trzech łańcuszkach kolec.

72. Bsma' cum Chro' in nubibus B Kostka a latere. Infra Matrona in cunis potentans filium. ad intra subscr. Elzbieta Stemberkn Tarłowa. brzemienna będąc obiecała się do B Kostki przez przyczynę jego pocieszył ją P Bog. Literae E. S. T. Na trzech długich y grubych łańcuszkach z kolcem. [NB]

73. Bma' a nubibus porrigit filium B Kostcae Angelus supra. brzegi wybiiane pozłożona, na trzech łańcuszkach grubych kolec Inscriptio Zofia z Lubienca Kryska Kanclerzyna Koronna Błog. Kostce dar wdzięczności.

74. B Kostka in nubibus lilium tenens Supra quem nomen JESUS duo Parentes cum filio orantes Subscrip. Gabriel Neiman zmałżonką swoją Zofią B Kostce ofiaruią za przez jego przyczyną od choroby Pan Bog uwolnił. Angeli tres supra na trzech łańcuszkach kolcow cztery. Wybiiana.

75. Beatus Kostka in nubibus opem ferens nobili milti flectenti infra. Stemma. Działinio-rum Angelus Supra. Wybiiana w koło. Literę A C O C C C D T Na trzech łańcuszkach grubych cztery kolczow żąb. Trzy czerwone złote: stopka maluta.

76. 1682 Prima. Junij Accessit od Jmosci Pani Anny Sarnowski kasztelanowey Kowalskiéy Tablica; Wybiiane brzegi wkoło B. Kostka in Nubibus infra effigies Dominae illius in currus sedentis ac cadentis cum equis in Jstulam cum Subscriptione. Kolczow cztery na trzecim lancuszk.

77. Kon srebrny.

78. Effigies Matronae eiusdam sola.

79. Effigies Christi Domini Persona ? flectens!

80. S. Antonii effigies na lancuszk.

81. Beatissima in nubibus cum Christo, infra Persona Nobilis flectens P. R.

82. Pierscien zloty a Gen: D. Bandinella. 1682. Juny duodecima dat Literae intus.

83. Pes cuiusdam Personae efformantus.

84. Noga srebrna na kolczu złożonym dłuższa niz napalec sredni.

85. Krzyżyka media Pars z nalezionego.

Noszka srebrna mała.

86. S. Stanislaus Epi: excitans demortuum in nub. infra. Persona flectens, haec 1682 diebus Decemb: Data a G. Niemoiewski ex Morbo convalescente.

[s. 102:] 87. Tabliczka mała na Szercu imię Maria zkrzyzem osoba a Laterae od Panny

88. 1683. Przybywa ex voto ad S. Xaverium in cones efformata effigies puellae quam G. Andreas Dierzek ut filliae vita nosquam Congiaevos impetraret imagini appendit currams 6 Mai.

89. Tabliczka na Lancuszkach dwu Christi effigies Crucifixi, Persona flectens iunctis manibus oblata est a G. Casimiro Żytkiewicz Gredanum Pergente 1683 24 Mai.

90. Effigies B Stan. Kostka in Nubibus Paruulum Jesum tenentis aquo: dam Germano Nobilique ex voto in infirmitate sanus factus intercessi-one B. Stanislai dedit Sacrumq, Altare illius audiuit.

Silver votive offerings from the church of St. John the Baptist and St. John the Evangelist in Toruń in the early modern period

The main aim of this paper is to discuss the phenomenon of silver votive offerings in the church of St. John the Baptist and St. John the Evangelist in Toruń in the early modern period. Unfortunately, only a few artifacts of this type are preserved and are currently kept in The District Museum in Toruń and a storehouse of The Diocesan Museum in Toruń. Thus we are forced to rely on archival documents. In the 17th century the votive offerings were mostly placed in altars devoted to Jesuit patrons: blessed Stanislaus Kostka, St. Ignatius of Loyola and St. Francis Xavier. They also appeared in altars belonging to the parish: the largest number in altarpieces of Holy Cross which contained a medieval figure of crucified Christ and St. Barbara under the care of helmsmen brotherhood in Toruń. Among the founders mentioned in archival documents one can find representatives of local gentry, clergymen and townspeople. A combination of both types of sources – iconographical and written – allows us to try to reconstruct the custom of votive offering in St. Johns church in Toruń.

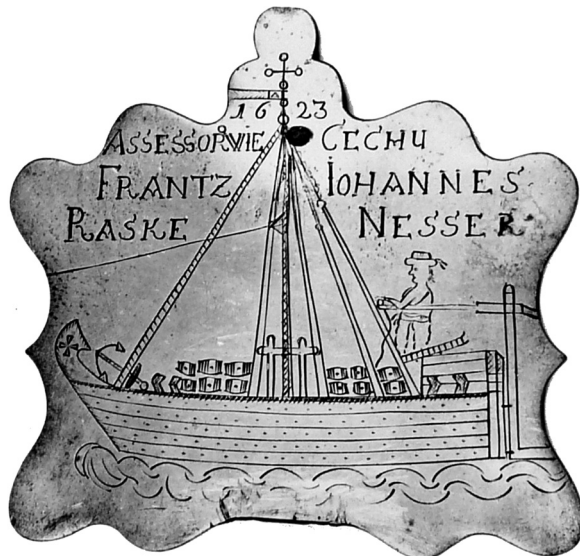

SPIS ILUSTRACJI

1. Plakietka wotywna fundowana przez Franciszka Jaśkiewicza, 2 poł. XVIII w., Magazyny Muzeum Diecezjalnego w Toruniu, fot. K. Krupska.
2. Plakietka wotywna fundowana przez Franza Raske i Johanna Nesslera, 1623 r., fot. R. Nowina-Konopka (Fototeka złotnictwa IZIK UMK).
3. Plakietka wotywna fundowana przez Franza Polkowskiego, 1691 r., Johann von Hausen I, Muzeum Okręgowe w Toruniu (depozyt parafii), fot. M. Żak (Fototeka złotnictwa IZIK UMK).
4. Plakietka wotywna fundowana przez Martinusa Feldnera, 1718 r., Jacob Jenny, Muzeum Okręgowe w Toruniu (depozyt parafii), fot. E. Marcjanik (Fototeka złotnictwa IZIK UMK).
5. Plakietka wotywna fundowana przez Kazimierza Madejskiego, 1754 r., Magazyny Muzeum Diecezjalnego w Toruniu, fot. K. Krupska.
6. Plakietka z wyobrażeniem św. Barbary i donatorem, 1764 r., Muzeum Okręgowe w Toruniu (depozyt parafii), fot. R. Nowina-Konopka (Fototeka złotnictwa IZIK UMK).
7. Plakietka wotywna fundowana przez Józefa Czarneckiego, 1758 r., Magazyny Muzeum Diecezjalnego w Toruniu, fot. K. Krupska.
8. Plakietka wotywna fundowana przez Antoniego Jaśkiewicza, 1771 r., Muzeum Okręgowe w Toruniu (depozyt parafii), fot. M. Żak (Fototeka złotnictwa IZIK UMK).

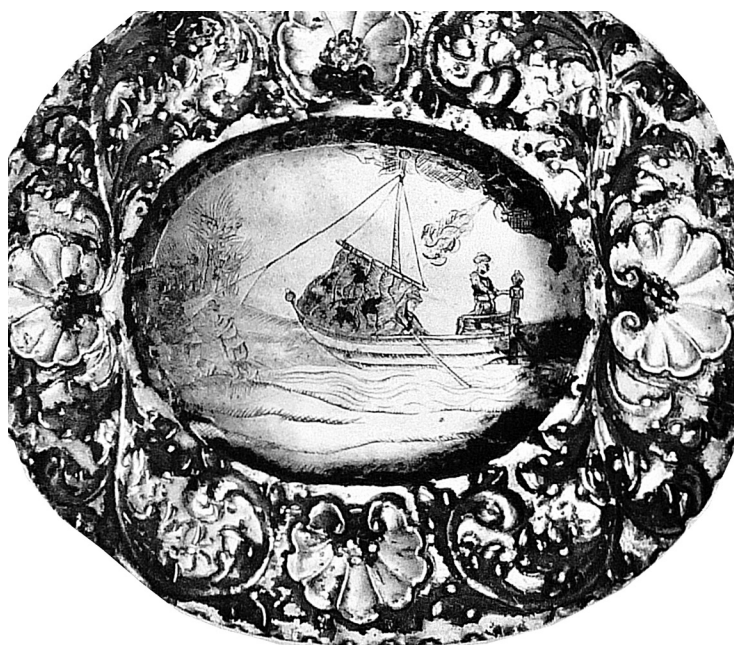
Il. 1 Plakietka wotywna fundowana przez Franciszka Jaśkiewicza, 2 poł. XVIII w., Magazyny Muzeum Diecezjalnego w Toruniu, fot. K. Krupska

Il. 2 Plakietka wotywna fundowana przez Franza Raske i Johanna Nessler, 1623 r., fot. R. Nowina-Konopka (Fototeka złotnictwa IZIK UMK)

Il. 3 Plakietka wotywna fundowana przez Franza Polkowskiego, 1691 r., Johann von Hausen I, Muzeum Okręgowe w Toruniu (depozyt parafii), fot. M. Żak (Fototeka złotnictwa IZIK UMK)

Il. 4 Plakietka wotywna fundowana przez Martinusa Feldnera, 1718 r., Jacob Jenny, Muzeum Okręgowe w Toruniu (depozyt parafii), fot. E. Marczanik (Fototeka złotnictwa IZIK UMK)

Il. 5 Plakietka wotywna fundowana przez Kazimierza Madejskiego, 1754 r., Magazyny Muzeum Diecezjalnego w Toruniu, fot. K. Krupska

Il. 6 Plakietka z wyobrażeniem św. Barbary i donatorem, 1764 r., Muzeum Okręgowe w Toruniu (depozyt parafii), fot. R. Nowina-Konopka (Fototeka złotnictwa IZIK UMK)

Il. 7 Plakietka wotywna fundowana przez Józefa Czarneckiego, 1758 r., Magazyny Muzeum Diecezjalnego w Toruniu, fot. K. Krupska

Il. 8 Plakietka wotywna fundowana przez Antoniego Jaśkiewicza, 1771 r., Muzeum Okręgowe w Toruniu (depozyt parafii), fot. M. Żak (Fototeka złotnictwa IZIK UMK)